

Takalj, takljič, klinci, ke zemljomerci zabijajo v zemljo.

Pošivka od pošinuti, mladica na drevlji.

Povir, njeka vrst trstike.

Slotan, jako slab.

Čučvir, kjer na ravnini voda izvira.

Slovensko slovstvo.

* *Telovadba v ljudskeji šoli.* Knjižica za našo šolsko mladino. Spisal Janez Zima, učitelj v Ljubljani. Založil in natisnil Rudolf Milic.

S to knjižico dobí šolska mladina terminologijo slovensko o telovadbi v roke, in to je prav in dobro. Al ker knjižica nič družega ne obsega, kakor izraze telovadne, zahtevala bi bila pisateljska poštenost, da bi bil gosp. Zima, ki ni toliko kos slovenščini, da bi bil osnoval terminologijo, imenoval knjigo „Sokolovo“ od Matice izdano, in pa Veselijevo terminologijo, ki ju je v vsem prepisal, sicer se to pravi: bahati se s tujimi žuli. In vsaj družega ni v celi knjižici nego tuje blago, ker dodane telovadne igre so le nameček, kakor tudi par pesmic, med katerimi v slovenski knjigi so celó nekatere nemške, menda novemu „velikemu“ inspektorju Pirkerju na čast ali pa Lesjaku, ki tudi v dveh telovadnih igrah „okoli hodi“. Sicer pa želimo založniku, da bi veliko iztiskov te knjižice prodal in vsaj ne bi trpel škode.

Politične stvari.

Politični testament Palackijev.

Pred malo dnevi je na svitlo prišel tretji del zbirke manjših Palackijevih spisov pod naslovom „Radhost“. Konec te knjige slavnoznaní zgodovinar, starček dr. Palacki, kterege slovanski česki narod svojega „duševnega očeta“ po pravici imenuje, slovó jemlje od svojega javnega življenja. On sam ta spis imenuje „zadnje besede svojega testamenta in svoje slovó“. Ta velevažni spis, kterege nemčurski liberalci napadajo ž njim navadno strastjo, gotovo ne ostane brez vpliva na národe avstrijsko-ogerske. Palacki, mož plemenitega srca, ki je mnogo mnogo storil in še več si prizadeval storiti ne le za svoj česki narod, ampak tudi za vse cesarstvo; on gotovo izmed prvih najboljših in najresničnejših domoljubov v Avstriji čuti se prisiljenega, konec svojega življenja odkritosrčno in brez zadržka povedati to, kar vsak pošten Avstrijanec tudi ž njimi vred čuti.

Naj tudi mi svojim čitateljem iz tega pomenljivega spisa povemo glavnejše misli.

Palacki, izgovorivši trdo svoje prepričanje, da pravo in pravica morate svojo namero doseči v vseh človeških zadevah, govori blizo tako-le:

„Moja največa pregreha — to rečem brez ovinkov — bila je ta, da sem veroval v razumnost in pravno čutstvo nemškega naroda. Mojega izreka: „Ako ne bi bilo Avstrije, morali bi si prizadevati, da jo stvarimo“, se je mnogokrat spominjalo; rekel sem to, ker sem gotovo pričakoval, da v združbi oslobodjenih narodov mora vladati in bode vladala pravica, kajti znana mi je bila resnica, ki jo je že sv. Avguštin (De civitate Dei I. XXI.) izustil rekoč: „remota justitia, quid sunt regna, nisi magna latrocinia?“ (po naše: brez pravice kaj so države družega nego velike roparice). Kako pač bi mi bilo pod vladarjem, čegar geslo so bile besede: „justitia regnorum fundamentum“ (to je, pravica državam podlaga) moglo priti na um, da se naša staroslavna carevina kedaj more premeniti v smislu izreka sv. Av-

guština? Kako sem v onih slavljenih dneh preporoda svobode mogel misliti, da nam Slovanom bode prisojeno, po Nemcih absolutizem vladarja premeniti s krutejšim absolutizmom — pod diktaturo sovražnega nam plemena?

Kako sem mogel prevideti, da izobraženi Nemci morejo govoriti o svobodi in ustavi, vpeljati pa gospodstvo družega nad drugim? — da oni hočejo pravo osebe kovati v zvezde, práva narodov pa z nogami gaziti? — da oni hočejo državno pravo zidati na laž in brezumje? — da hočejo ravnopravnost proglašivati za vse, a nam Slovanom naložiti le dolžnost pokorščine?

Neumna je bila in je njihova misel, da je nam naša narodnost manj dragoceno blago, kakor njim njihova, — da nas ne bode žalilo ali da še čutili ne bodedo, ako se naš narod izključi iz javnega življenja; trapasta je bila njihova nada, da nam bodo za naše potrebe zadostovale drobtinice in odpadki z nemške mize, ki jih bodo milostivo blagovolili pokloniti nam. Ta nada kaže samo njihovo neumno oholost in napúh, nikakor pa ne uma in pravednosti. Toda — „napuh hodi pred padcem“ — tako pravijo Nemci sami, in to bodo oni sami izkusili, če tudi jaz ne doživim tega časa.

Dogodkov, ki so me že davno na žalosten način predramili iz moje zmotnjave, nočem naštevati. Žalibog! odrečem se nekdanji nadi, da se dolgo obdrži Avstrija: ne zato, da ne bi bilo to želeti ali da ne bi bilo samo po sebi mogoče, ampak zato se bliža propad Avstrije, ker je obveljalo Nemcem in Magjarom, polastiti se gospodstva in utemeljiti enostranski despotizem, kateri je v mnogojezični in ustavni državi politično brezumje (contradictio in adjecto) in nikakor ne more dolgo trpeti. Nemci in Magjari pa hočejo Avstrijo samo v taki despotiški obliki. Njihova krivda — ker si naravnost prizadevajo, kakor 1848. l. raztrgati cesarstvo — je, da je Avstrija že na strmi ravnici, ki vodi v brezno. Za svoj (česki) narod pri tem nisem v velikih skrbeh. Ako je temu narodu prisojeno, še enkrat poskušnemu biti v ognju in železu, ima on še dovolj žive in zdrave jezgre, da ne pogine v tej poskušnji, ampak da se probudí k novemu življenju, naj bodo okoliščine kakoršne koli hočejo.

Če tudi so se Nemci že davno privadili, moje imé v javnosti ogrdivati, vendar jim nočem enako vračati, le obžalujem jih odkritosrčno, da se moralno čedalje globokeje pogrezujejo, ker popustivši zglede in nauke svojih nekdanjih velikih učiteljev se sedaj izključljivo dajo voditi svojemu zavrženemu časništvu in židovskim (judovskim) spekulantom, ljudem brez vestí in brez sramožljivosti, katerim nikakor ni mar pravice in resnice, ampak le začasnega vspeha, materijalnega dobička in puhle vsečnosti pri bralcih; ljudem, ki se kósajo, vstreči strastim, narodni oholosti, pohlepu za gospodstvo in zasramovanju. Židovsko pleme, sedaj emancipirano, sedaj obče vlada med Nemci; le po njih se ravná občno mnenje, in to ne samo na Dunaji. Kakor je Shyloku, njihovemu protitipu, bilo „pismo“ vse, tako je njim postava (ustava). Moralnih vzorov: plemenitosti, veledušnosti, vitežtva — ne poznajo in nočejo poznati, to jim je vraža. Vse, kar se je v teku stoletij stvarilo in razjasnilo, jim je gnjusoba, ker jim zgodovina ne dá nobenega naslova za njihove pohlepe in pretenzije. Grabežljivega nagona živinskega so se doslé najrajše učili od lisic, zlasti v trgovini in na borzi, al sedaj se že radi družijo z volkovi, zlasti onimi, ki k njim begajo iz izvoljenega kraljestva strahú Božjega in nabožnih običajev.

O Magjarih, drugem gospodujočem plemenu v Avstriji, nimam mnogo več povedati. Ta Azijski narod,

po različnih razmerah čudovito srečen, doživel je, kar je njihovim sorodnikom in prednikom, Hunom in Avrom, če tudi so bili mnogo jači, ostalo odrečeno; on bode namreč kmalu slavil spomin svojega tisočletnega obstanka v Evropi. Sedaj ima ta narod gospodstvo in hegemonijo v staroslavni Avstriji ter pri vsaki priliki kaže svoje gorostasne pohlepe in namere; ako pa Magjari na dalje ravnajo s svojimi sosedi tako, kakor so pričeli v najnovejših časih, spolni se tudi nad njimi slavnega kronista Nestorija beseda o Avarih, njihovih prednikih, in jaz sem prepričan, da po preteklem drugem tisočletju več ne bode ne enega njihovega potomca, ki bi mogel ali hotel slaviti njihov spomin.

O Rusiji piše Palacki, da je to vrlo dobro, da ne najde vzroka več bati se prihodnje občne samovlade Ruske, kakor je to bilo 1848. leta. Misleči Rusi ne hrepenijo po tem, da bi se meja Ruska razširila v zahodu, marveč bi ugledali nesrečo v tem, ako bili bi siljeni v tako razširjenje; osobito bila bi jim osvojba Carigrada velika nesreča. Slovan nikdar in nikjer ni bil vojni grabež; glavni značaj Slovanov je miroljubje, a ne gospodstvo. Pravo slovansko čutstvo poganja v Rusiji čedalje globokejše korenike, in javno mnenje velikega edinega naroda, ki šteje 60 milijonov, bode ob svojem času gotovo svetu impozantna moč. —

Ta politični svoj „testament“ sklepa pa Palacki s sledečimi besedami: „Da znani moji sovražniki (po Richelieuovem geslu: „dajte mi le par vrstic kakega človeka, in spravim ga na vislice) po stari svoji navadi ne bodo mirovali, me krivičiti in obsoditi — če treba tudi za hudodelnika, to mirnega duhá že vidim naprej, a ne bodem se pričkal ž njimi“.

Mnogovrstne novice.

* *Dvojna ali dolga letošnja zima.* Iz Podlpe na Notranjskem se nam piše, da so 19. in 20. dne t. m. vtrgali tri debele zrele jagode, mnogo pa jih je še cvélo. Gorenci pravijo, da to je znamenje dvojne ali dolge zime. Naj se to vresniči ali ne, redka prikazen je to vsakakor o tem času pri nas. — Druga gotovo tudi nenavadna prikazen je ta, da neka gospá, peljaje se 20. t. m. ponoči po gorenski železnici, je v Medvodah v nekem grmovju videla več svetečih se krsničič.

* *Koliko loterija nese naši državi* — vidi se iz tega, da letos že do septembra meseca so dohodki njeni za 2 milijona gold. večji kakor se je po državnem proračunu mislilo. Večidel tega zneska spada na Dunaj in okolico njeno; pravijo, da delavci, ki delajo zdaj velikansko poslopje za razstavo in pa drugi delavci so največ denarja znesli v loterijo! — To se ve da ni veselo.

Dopisi.

Trst 28. oktobra. (Čitalnica Rojanska) začne zimsko sezono v nedeljo 10. novembra z „besedo“, v kateri bode dramatični odsek predstavljal igro „Mlinar in njegova hči“. Ker so role v dobrih rokah, nadjati se je izvrstne predstave. Vljudno se vabijo vsi častiti udje, neudje povabljeni plačajo vstopnino.

Za odbor:

Ivan Dolinar, tajnik.

Iz Idrije 26. okt. — Z veliko nejevoljo smo čitali v „Novicah“ 23. oktobra dopis iz Vrhnike o volitvi novega župana. Da se je pa menda še Idrijski rojak, in od zdaj naprej tudi naš fajmošter gosp. Jož. Kogej volitve udeležil tako, da je z nasprotno (nemčursko) stranko volil, tega bi se nikakor ne bili nadjali. Zato

vas vprašamo, gospod, kaj neki ste si mislili, da ste šli nemčurje volit? Morda mislite, da ste domá iz „nemške“ Idrije, kakor smo jo nekdam imenovali? Al zdaj je pri nas vse drugače: naša Idrija je zdaj domača, to je, narod slovenski biva v njej. Ako morebiti mislite v Idriji propagando delati za nemški „rajh“, ostanite rajši na Vrhniki; pri nas ni tal ne za publi liberalizem, ne za nemčurstvo; mi hočemo pravega, iskrenega domoljuba, kteremu je vedno narod in sv. vera na srcu. „Vse za vero, dom in za cesarja“ — to je naše geslo, ki je bilo tudi gêslo prejšnjega preč. našega dekana.

Iz Notranjskega 14. okt. † (O strašanski hudi uri v Vipavski dolini) 18. in 19. dne preteklega meseca noben časnik ni še nič omenil; ne morem tedaj jaz molčati, če tudi kasno pridem s poročilom o hudourniku Bela imenovanem, ki je ponoči dne 20. preteklega meseca s takim hrupom pridirjal in s tako močjo valil skalovje, da ne bi verjel, kdor sam ni videl; mislili so, da bo sodni dan. Nekemu revežu Marko Uršiču iz Vrhpolja pri Vipavi je mlin z enim kamnom, ki turšico melje, voda odnesla, tako, da so tu in tam kosi mlina kraj potoka obviseli, veči del je pa voda naprej odnesla. Z mlenjem turšice si je revež toliko prislužil, da je sam sebe in svojo družinico, posebno pa svojo že 4 leta v postelji ležečo bolno ženo preživil. Kaj hoče revež zdaj početi? Mlina si ne more napraviti, družega prislužka pa nima, ker je že zeló v letih. Usmilite se ga milosrčni ljudje! — Naprej proti Vrhpolju je v gornjem koncu vasi pa še večja nesreča se pripetila. Jožef Štefančič na Vrhpolji hišna štev. 106 je skoraj ob vse svoje premoženje prišel. Grozoviti potok Bela spodkopal in odnesel mu je večidel vse; drugi dan je revež kraj potoka in na grajščinski senožeti „Polici“ tu in tam ostanke svojega pohištva, skrinje, omare, postelje, vse razbito pobiral in domu spravljaj; še obleke ni družina imela preobleči se; sosedje so jim mogli posoditi, da so se obleči mogli. Če bi ne bil nočni čuvaj jih sklical, bil bi Štefančič s svojo družinico v valovih derečega potoka konec storil. Škoda njegova je silno velika, tem več, ker je tudi ob gotovino prišel. Da je to verjetno, kaže to, da na neki njivi okoli turšičnega štemeljna je bil ces. bankovec za 5 gold. ovit, kterege je hčerka Franca Rodmana iz Vipave hiš. štev. 139. našla in ki ga je osnaženega Rodman Štefančiču zopet izročil. Koliko je gotovega denarja voda vzela, se ne more prav na tanko vedeti. Jožef Štefančič je tedaj tudi milodarne pripomoči silno silno potreben.

Naj bi ta moj žalostni popis ne bil klic vpijočega v puščavi! Usmili naj se teh revežev, kdor koli ima srce do siromaka bližnjega!*)

Iz Bohinja na sv. Lukeža dan. — Vsa naša gospodarska živina, posebno goveja, je prav zdrava; od kužne bolezni v gobcu in na parkljih v tukajšnjih bohinjskih krajih dosedaj nič še slišati ni. Hvala Bogu! — Imenitno vprašanje pri kmetijstvu je živinoreja; živina je živ gotov kapital; kmetija ne more biti brez živine; brez nje bi ne le najboljšega gnoja za polje manjkalo, temuč tudi obdelovanje zemlje in spravljajanje pridelkov bilo bi za same človeške roke pretežavno in predrago. Tolaživno je za gospodarja, ko vidi, da gospodarji v kancelijah vsaj dobro voljo kažejo, kmetijstvo varovati, ga pri premoženji ohraniti in mu kako pomoč nakloniti. — Naše Radoljško c. k. okrajno glavarstvo je 15. t. m. prav prijazno pisalo tukajšnjemu Bohinjskemu županstvu, da je sl. c. k. deželna vlada v posebni skrbi, da bi bolezen v gobcu in na parkljih se še dalje ne razširila; ta bolezen, čeravno kakor z neba plane na

*) Vredništvo bode rado sprejemalo darove in jih pošiljalo siromakom. Vred.